

УДК 364.05

Разумова Ганна Вікторівна
доцент кафедри фінансів і маркетингу
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури
Мальована Юлія Сергіївна
студентка
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ НАСЕЛЕННЮ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена питанням фінансового забезпечення соціальних гарантій населенню. Проаналізовано рівень державної підтримки фінансування соціальних програм в Україні. На основі викладеного матеріалу запропоновано методи фінансового забезпечення соціальних гарантій населенню в Україні.

Ключові слова: фінансове забезпечення, соціальні гарантії, благодійність, прожитковий мінімум, рівень життя.

Постановка проблеми. Питання фінансового забезпечення соціальних гарантій населенню в Україні були завжди актуальними. Держава за рахунок бюджету повинна забезпечувати мінімально гарантований рівень надання послуг у галузі освіти, медичного, культурного, побутового і соціального обслуговування населення і громадян, які з тих чи інших причин мають низький рівень матеріального забезпечення.

Значний внесок, на нашу думку, у дослідження питання державного фінансового забезпечення соціальних гарантій зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких: Т. Мальтус, А. Маршалл, Дж.С. Мілль, А. Мюллер-Армак, В. Парето, А. Баланди, С. Батажок, Н. Борецький, С. Буквинського та ін.

Проте, незважаючи на значну увагу, яку приділяють дослідники питанням функціонування соціальних гарантій як складової системи забезпечення соціальної безпеки, фінансові аспекти цієї проблематики потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. На основі викладеного матеріалу можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в розробці методів фінансового забезпечення соціальних гарантій населенню в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Джерелами фінансування соціальних послуг та соціального забезпечення, відповідно до Бюджетного кодексу України, є державний та місцевий бюджети. До видатків соціального спрямування належать видатки на охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток, освіту, соціальний захист та соціальне забезпечення.

Держава витрачає в цілому на соціальні виплати та соціальну допомогу 365 млрд. грн. на рік, тобто втричі більше, ніж всі витрати на оборону і безпеку.

Проте, за даними ООН, 80% громадян України опинилися за межею бідності, оскільки їхній дохід становить менше €4,46 на день. Згідно з розрахунками ООН, близько 90% сімей в Україні потребують субсидій [6].

Стаття 46 Конституції України гарантує громадянам право на соціальний захист, «що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право га-

рантується загальнооб'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними» [1].

Відповідно до закону «Про державний бюджет України на 2016 рік» розмір мінімальної заробітної плати з 1 січня становив:

- у місячному розмірі – 1378 грн. (близько €49);
- у погодинному розмірі: з 1 січня – 8,29 грн. (€0,3).

Для порівняння, за даними Євростату:

- розмір мінімальної заробітної плати у 2016 році складає: Франція – €1482; Греція – €615; Польща – €426; Латвія – €328.

– доходи у погодинному розмірі складають: Франція – €9,64, Греція – €3,8; Латвія – €1,87 [10].

Така ситуація призвела до того, що, за даними статистики, кожний четвертий працюючий в Україні знаходиться за межею бідності.

На даний момент кількість осіб, які мають право на пільги – близько 20 млн. – значно перевищує кількість тих, хто сплачує внески в соціальні фонди – 10,5 млн. осіб. В Україні близько 70 категорій пільговиків. Серед них ветерани війни, ветерани праці, діти війни, постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи, жертви нацистських переслідувань, багатодітні сім'ї і та інші. Станом на 1 липня 2015 року чисельність осіб, врахованих у Єдиному державному реєстрі осіб, які мають право на пільги, становила 19,7 млн. осіб. Очевидно, що на сьогоднішній день кількість пільговиків є великою, оскільки у декілька разів зросла кількість осіб, які отримують субсидію [9].

Найбільш значна проблема програми субсидування полягає в тому, що допомога охоплює більше домогосподарств, які складаються з однієї людини – це пенсіонери та одинокі особи з соціально незахищених категорій. У 2014 році ця категорія становила майже 67% (1 млн. домогосподарств) від загальної кількості отримувачів цього виду допомоги. У 2015 році тенденція зберігається, і сьогодні майже 55% (2,7 млн. сімей) – це домогосподарства у складі однієї людини. Однак в 2016 році відбувається скорочення домогосподарств, які отримують субсидії [7].

З січня по жовтень 2015 року, субсидії було визначено на суму 0,905 млрд. грн, що на 0,828 млрд. грн.

більше, ніж у січні-жовтні 2014 року. Фактично відбулося зростання у 12 разів [7].

В 2016 році передбачено 43 млрд. гривень на субсидії громадянам України в оплаті житлово-комунальних послуг [7].

Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату допомоги сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам, тимчасової державної допомоги на догляд за інвалідом I чи II групи в 2015 році було витрачено 42,31575 млрд. грн. [7].

Взагалі в Україні нараховується 23 загальнодержавні пільги, які поширюються на 26 категорій українців і фінансуються з держбюджету. На соціальний захист населення Україна витрачає близько 20-5% коштів державного бюджету.

Система пільг давно стала невідомою для бюджету, і багато з них не виконуються (у повному обсязі) або не фінансуються.

На нашу думку держава повинна, в першу чергу, подбати про скорочення безробіття та забезпечити роботою як можна більшої кількості громадян працездатного віку. Офіційне безробіття – в межах 9%, при тому, що багато підприємств працюють 1-2 дні на тиждень, або відправляють працівників у відпустку за свій рахунок. За даними Держстату, в Україні в листопаді 2015 року на одне вільне робоче місце було зареєстровано 12,7 безробітних [9].

Одним з елементів системи суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків, є соціальний захист інвалідів. Він полягає у наданні з боку держави грошової допомоги, засобів пересування, протезування, орієнтації і сприйняття інформації, пристосованого житла, у встановленні опіки, а також пристосованні забудови населених пунктів, громадського транспорту, засобів комунікацій і зв'язку до особливостей інваліда.

Рис. 1. Кількість безробітних в Україні [9]

За останні 20 років чисельність повнолітніх і неповнолітніх осіб з інвалідністю в загальній чисельності населення збільшилась майже вдвічі з 1,6 млн. осіб у 1991 році до 2,7 млн. осіб у 2014 році (із них 0,165 млн. дітей-інвалідів) і досягла показника майже у 6%. Особи з інва-

лідністю працездатного віку складають 53% від загальної кількості осіб відповідної категорії або 6,5% у загальній структурі економічно активного населення [3].

Кабінет Міністрів України виділив 14,9 млрд. грн. на реалізацію державної цільової програми «Національний план дій з реалізації конвенції про права інвалідів» з 2012 по 2020 роках (табл. 1). Метою програми є забезпечення реалізації прав і задоволення потреб інвалідів нарівні з іншими громадянами, поліпшення умов їх життєдіяльності згідно з Конвенцією про права інвалідів [3].

Програму передбачається виконати протягом 2012-2020 років, у три етапи:

- на першому етапі (2012-2015 роки) національне законодавство буде приведено у відповідність до вимог Конвенції;

- на другому етапі (2016 рік) буде комплексно проаналізовано результати нормативно-правової роботи та у разі потреби визначено нові дії у цьому напрямі;

- на третьому етапі (2017-2019 роки) буде впроваджуватися прийняте в рамках Програми законодавство та покращуватися фінансування програм, які стосуються осіб з інвалідністю [3].

Результатами реалізації першого етапу Програми стало те, що на протязі 2012-2015 років Кабінетом Міністрів України було розроблено зміни до Цивільного кодексу України, Кримінального кодексу України, Кодексу законів про працю України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про охорону дитинства» та інших законів щодо виявлення, усунення, унеможливлення та заборони проявів дискримінації за ознакою інвалідності, а також стосовно встановлення відповідальності за відповідні правопорушення та бездіяльність [3].

Окрім держави більше 900 громадських організацій зосередили свою діяльність на проблемах інвалідів.

В 2016 році розмір соціальної допомоги інвалідам з дитинства, а також допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, допомога на дітей одиноким матерям і на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, складає від 350 до 2910 грн.

Євросоюз відзначає, що в Україні у людей з обмеженими можливостями є чималі проблеми, які полягають у відсутності спеціального устаткування, що не дозволяє людям з обмеженими можливостями пересуватися і вести повноцінний спосіб життя.

Ще одним актуальним питанням для України є допомога військовим з АТО. Сьогодні, солдати, поранені в АТО, потребують державної підтримки.

Таблиця 1

Прогнозні обсяги та джерела фінансування державної цільової програми «Національний план дій з реалізації конвенції про права інвалідів»

Джерела фінансування	Обсяг фінансування	У тому числі за роками								
		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Державний бюджет, млн. грн	14882,35	779,5	1160,21	1232,23	1284,79	1455,17	1715,81	2021,91	2393,98	2838,75

Згідно з даними ООН, за час конфлікту в Україні 10 тис. осіб отримали поранення, 1 млн. чоловік покинули свої будинки, 5,2 млн. чоловік проживає в зоні конфлікту, з них 1,4 млн. людей перебувають у вкрай важкому становищі і потребують гуманітарної допомоги. Крім того, 794844 переселенців звернулися за отриманням щомісячної адресної допомоги для покриття витрат на проживання, 742709 з них така допомога була призначена. З початку 2016 року перераховано отримувачам 887,6 млн. грн. [11].

Державою передбачено розмір фінансової допомоги при пораненні (контузія, травма, каліцтво), що тягне за собою інвалідність, становить:

- I група – 304 500 грн.
- II група – 243 600 грн.
- III групи – 182 700 грн.

Такі люди мають право на:

- безкоштовне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептом лікаря;

- 75% знижку на квартплату, а також 75% знижку на оплату за користування комунальними послугами;

- виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100% середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи [11].

Крім того, учасникам бойових дій підвищуються пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, у розмірі 25% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. За безпосередню участь в АТО військовослужбовцям виплачується винагорода у розмірі 100% від місячного грошового забезпечення, але не менше 3000 грн в місяць.

Одноразова допомога в разі смерті військовослужбовця призначається і виплачується в розмірі 500 – кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб (609 000 грн.) [11].

Така допомога повинна виплачуватися рівними частинами членам сім'ї, батькам та утриманцям загиблого (померлого) військовослужбовця, військовозобов'язаного.

Однак, в Україні не зареєстрований воєнний стан. Тому, в мирний час рядові солдати отримують від 2400 грн. до 3000 грн. Кваліфікована допомога надається військовим, здебільшого, завдяки близьких людей та волонтерів.

Як підтверджує досвід країн із розвинутою ринковою економікою, нині з'являється нове джерело фінансування соціального розвитку – спонсорство та меценатство.

Благодійність в Україні останні роки стає все більш популярною і престижною діяльністю, якою займаються громадяни, юридичні організації, яким не байдужа доля оточуючих.

В Україні на сьогодні зареєстровано 216 благодійних організацій, їхні кошти використовуються на різні соціальні потреби.

Сучасний стан благодійності в Україні можна простежити вивчивши напрямки діяльності відомих благодійних організацій.

Фонд «Розвиток України» залишився на позиціях лідерства по впровадженню системних благодійних проектів. У 2015 році їм було витра-

чено майже 180 млн. грн. на різноманітні проекти у сферах охорони здоров'я, культури, освіти, соціального захисту сиріт [12].

Благодійний фонд «Фонд добрі справи» за програмою «Вдячність і турбота» вже надав допомогу нашим військовим на суму 220 тис. грн.

Розмір пожертвувань, зібраних в 2015 році Українською біржею благодійності, становила 7,7 млн. грн. (в 2014 році – 1 млн. грн.) [12].

У Світовому рейтингу благодійності (World Giving Index), складеному британською благодійною організацією Charity Aid Foundation (CAF), в якому цього року взяли участь 135 країн світу Україна посідає 102-е місце в 2015 році [13].

Важливою особливістю філантропічного руху в Європі вважається кооперативна робота фондів – об'єднання окремих організацій з метою посилення позицій, обміну досвідом, розширення співпраці з бізнес-структурами і державними організаціями.

Європейський Центр Фундацій, на даний момент об'єднує понад 400 найбільших благодійних фондів Європи. Зібрана центром у 2015 році статистика підтвердила ефективні результати:

- в Європі працює понад 110 тис. благодійних організацій. Серед них: нідерландський Stichting INGKA Foundation, фонд Білла і Мелінди Гейтс, фонд «Wellcome Trust» з Великобританії;

- у фондах працюють близько 1 млн. працівників;

- щорічно на благодійність в Європі виділяється приблизно 100 млрд. євро.

У Податковому кодексі України йдеться про те, що благодійники (юридичні особи) можуть бути звільнені від сплати ПДВ як при безоплатній передачі різних товарів, виконанні робіт різного характеру, так і при передачі прав на рухоме і нерухоме майно з обов'язковим зазначенням в договорі на той факт, що дана діяльність здійснюється з метою благодійності.

Благодійна організація, крім збору пожертвувань, має право вести комерційну діяльність, отримувати доходи від заснованих нею комерційних організацій і т. д. При цьому не менше 80% її доходів повинно йти на фінансування власне благодійних програм, і не більше 20% – на оплату праці персоналу організації.

Перешкодою розвитку благодійної діяльності в Україні є нестабільність економіки, недосконалість законодавства і несприятлива система оподаткування. З одного боку, українське законодавство визнає суспільну значимість благодійності. В Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» визначено, що грошові кошти або вартість товарів, робіт і послуг, спрямовуються на благодійність, включаються в валові витрати. З іншого боку, сумарний розмір витрат обмежується в розмірі від двох до п'яти відсотків оподаткованого прибутку попереднього звітного періоду [12].

Висновки з проведеного дослідження. Головними ознаками кризи в соціальній сфері можна вважати низькі показники якості життя населення, невідповідність встановлених соціальних стандартів, зокрема прожиткового мінімуму реальній економічній ситуації.

Соціальний діалог має стати головним інструментом для подолання соціально-економіч-

ної кризи в Україні, адже саме через взаємодію профспілок, роботодавців, держави та організацій громадянського суспільства можливе забезпечення балансу між соціально-економічними правами громадян та економічним розвитком держави.

В Україні необхідно переглянути регулювання благодійної діяльності законодавством, ліквідувати нижню межу витрат на благодійність, а верхню межу підняти. Для тих, хто надає благодійну допомогу надати більше можливостей (зраз для включення коштів на благодійність до складу валових витрат потрібно, щоб вони перераховувалися виключно благодійним фондам та

неприбутковим організаціям). У той же час розширення податкових пільг має супроводжуватися посиленням контролю над цільовим використанням отриманих від благодійника коштів. В Україні назріла необхідність розробити та прийняти законодавчі акти, що регулюють благодійництво, в яких повинен бути врахований світовий досвід і закладені інструменти для вирішення проблем, які виникають у вітчизняних благодійників. Законодавча підтримка та пільгове оподаткування дозволять розвивати благодійність і залучати значні грошові кошти для вирішення нагальних і соціально гострих проблем.

Література:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
3. Кабінет Міністрів України «Про затвердження Державної програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. Батажок С. Г. Соціально-економічні гарантії в умовах ринкової трансформації: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.01 / С. Г. Батажок. – Київ: Б.в., 2007. – 22 с.
5. Фінанси: [навч. посіб.] / О. П. Близнюк, Л. І. Лачкова, В. І. Оспіщев [та ін.] / за ред. І. В. Оспіщева. – К.: Знання, 2006. – 415 с.
6. База даних ООН [Електронний ресурс] // Центр новин ООН. – Режим доступу: <http://www.un.org>
7. Міністерство соціальної політики [Електронний ресурс] // Житлові субсидії. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua>
8. Фонд соціального страхування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.social.org.ua>
9. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Євростат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>
11. Антікор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://antikor.com.ua/>
12. Українська біржа благодійності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ubb.org.ua/uk/>
13. Євроінтеграція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ppngo.org/cei/index.php>

Разумова Анна Викторовна

доцент кафедри фінансов и маркетинга
Приднепровской государственной академии
строительства и архитектуры

Малёвана Юлия Сергеевна

студентка
Приднепровской государственной академии
строительства и архитектуры

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ ГАРАНТИЙ НАСЕЛЕНИЮ В УКРАИНЕ

Аннотация

Статья посвящена вопросам финансового обеспечения социальных гарантий населению. Проанализирован уровень государственной поддержки финансирования социальных программ в Украине. На основе изложенного материала предложены методы финансового обеспечения социальных гарантий населения в Украине.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, социальные гарантии, благотворительность, прожиточный минимум, уровень жизни.

Razumova Hanna Viktorivna

PhD, Associate Professor,

Associate Professor of Finance and Marketing

Prydniprov's'ka State Academy of Civil Engineering and Architecture

Malovana Yuliia Sergeevna

Student

Prydniprov's'ka State Academy of Civil Engineering and Architecture

FINANCIAL PROVISION OF SOCIAL GUARANTEES TO THE POPULATION IN UKRAINE

Summary

The article is about the financial support of social guarantees to the population. The level of state support of the population and financing of social programs in Ukraine was analyzed. Methods of financial support of social security to the population in Ukraine were offered.

Keywords: financial security, social security, amorially, the cost of living, the standard of living.

УДК 336.71

Родкіна Кира Євгенівна

студентка кредитно-економічного факультету

Одеського національного економічного університету

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розглянуті шляхи, що сприяють підвищенню прибутковості банків, в умовах сучасної конкуренції. Розроблено комплекс рекомендацій щодо підвищення прибутковості банків, використовуючи зарубіжний досвід. Запропонована схема заходів, що сприяють підвищенню прибутковості банків.

Ключові слова: прибутковість, аналіз, діяльність банку, активи, пасиви, банківська система, документ «Базель II».

Постановка проблеми. Величина досягнутих банком фінансових результатів є відображенням всього комплексу зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на неї, в числі яких: географічне розташування банку, наявність в зоні його обслуговування достатньої клієнтської бази, рівень конкуренції, ступінь розвитку фінансових ринків, соціально-політична ситуація в регіоні, наявність державної підтримки та інших факторів, що знаходяться, як правило, поза сферою впливу банку на них. З іншого боку, величина власного капіталу, обсяги залучення та розміщення коштів, активів, що приносять і не приносять доходів, рівень загальнобанківських витрат, збитків і втрат, масштаби використання сучасних технологій, рівень прибутковості філіальної мережі і дочірніх структур, організації внутрішнього контролю та аудиту і інше – фактори, що залежать від діяльності самого банку та якості управління ним. Сума всіх позитивних і негативних дій керівництва персоналу банку в узагальненому вигляді проявляється в кінцевому фінансовому результаті діяльності банку – прибутку.

Актуальність досліджуваної проблеми полягає в тому, що без грамотного аналізу результатів фінансово-банківської діяльності та виявлення факторів, що впливають на цю діяльність неможливо підвищити рівень одержуваного прибутку і рентабельності. Аналіз результативності банківської діяльності починається з аналізу доходів і витрат, а закінчується дослідженням

прибутку. Аналіз доходів і витрат банку дає можливість вивчення результатів діяльності комерційного банку, отже, і оцінки ефективності його як комерційного підприємства. Аналіз фінансової діяльності банку проводиться одночасно з аналізом ліквідності балансу банку, і на підставі отриманих результатів робляться висновки щодо надійності банку в цілому.

Постановка завдання. Метою аналізу банківської діяльності з точки зору її фінансових результатів є виявлення резервів зростання прибутковості банку і на цій основі формулювання рекомендацій керівництву банку по проведенню відповідної політики в області пасивних і активних операцій.

Основи управління прибутком банків широко представлені в іноземній та вітчизняній економічній літературі в працях І. Ансоффа, І.А. Бланка, А.Г. Грязнова, Л.М. Красавіна, О.І. Лаврушина, М. Ерхардта, А.М. Герасимовича, І.М. Парасій-Вергуненка, В.М. Кочеткова та багатьох інших [1-3].

Виклад основного матеріалу. В умовах недостатності вільних коштів на світових ринках більшість фінансових установ світу відмовляють українським банкам в кредитуванні. Тому на сьогодні проблема ефективного управління прибутком для банків є досить актуальною. Оскільки прибуток є одним із найважливіших індикаторів, які характеризують фінансові результати діяльності банків, є матеріальною основою подальшого функціонування та визначення рейтингу на бан-